

ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებით სურათების, ვიდეოს ან აუდიოს მანიპულაცია (Deep Fakes) და ქართული სისხლის სამართალი

ზაჩანა ჯიშკარიანი

პროფესორი, სამართლის დოქტორი
საქართველოს უნივერსიტეტი

აბსტრაქტი

თანამედროვე ტექნოლოგიების, განსაკუთრებით ე.წ. ხელოვნური ინტელექტის, განვითარების პროცესი ეროვნულ და საერთაშორისო სისხლისსამართლებრივ სისტემებს ახალი გამოწვევების წინაშე აყენებს, რამდენადაც მსგავსი ტექნოლოგიები, ერთი მხრივ, აადვილებს ბევრი საკითხის მარტივად გადაჭრას, თუმცა, მეორე მხრივ, ის პრობლემების წინაშე გვაყენებს, ვინაიდან ხელოვნური ინტელექტით სხვადასხვა სახის ისეთი ქმედების ჩადენა შესაძლებელია, რომელიც შესაძლოა მნიშვნელოვნად არღვევდეს სხვის უფლებებს და ინტენსიურად იჭრებოდეს ადამიანის პირად სივრცეში. ასეთი ქმედებები კი შესაბამის სამართლებრივ შეფასებას მოითხოვს, მათ შორის, სისხლის სამართლის გამოყენებითაც, რათა სამართალგანვითარებამ ფეხი აუწყოს ტექნოლოგიურ პროგრესს.

აღნიშნული სტატიის მიზანი არ არის ხელოვნურ ინტელექტთან დაკავშირებული საკითხების ფართო ასპექტების მიმოხილვა. ის შემოიფარგლება ე.წ. Deep Fake-ის პრობლემატიკით, ქართულ, ევროპულ და გერმანულ სისხლის სამართალთან მიმართებით მათ შორის, შედარებითსამართლებრივ კრილიში, რათა შეფასდეს საერთაშორისო გამოცდილების ფონზე გამოწვევები ქართულ სისხლის სამართალში. ამისათვის გაანალიზებულია ქართული, გერმანული და ევროკავშირის კანონმდებლობიდან ისეთი საკითხები, როგორიცაა მაგალითად, უნებართვოდ სხვის გამოსახულების შემცველი, ხელოვნურად გენერირებული მასალების გავრცელება, არასრულწლოვნის თუ სრულწლოვნის გამოსახულების შემცველი პორნოგრაფიული მასალის დამზადება, გავრცელება და ა.შ.

ცალკეული პრობლემების ანალიზი გვიჩვენებს, რომ ქართული სისხლის სამართალი, მართალია, ფრაგმენტულად პასუხობს თანამედროვე გამოწვევებს, უკვე არსებული ნორმების განმარტების ხარჯზე, თუმცა, ეს აშკარად არ არის საკმარისი და მთელი რიგი საკითხებისა, მოწესრიგების გარეშე რჩება, რაც რეალურად დასჯადობის არარსებობას გულისხმობს. მართალია, სისხლის სამართლის ფუნქცია არ არის ყველანაირი დარღვევის დანაშაულად გამოცხადება, მაგრამ როდესაც საუბარია სხვისი ღირსების, პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის ან პირადი ავტონომიის უხეშ და განსაკუთრებით ინტენსიურ შელახვაზე, ასეთ შემთხვევებში აუცილებელია სისხლის სამართლის გამოყენება.

საკვანო სიტყვები: ხელოვნური ინტელექტი, Deep Fakes, სისხლის სამართალი.

შესავალი

თანამედროვე ტექნოლოგიების, განსაკუთრებით ე.წ. ხელოვნური ინტელექტის, განვითარების პროცესი უწყვეტად მიმდინარეობს და ის ჩვენი ყოველდღიურობის შემადგენელი ნაწილი გახდა. თუნდაც რომ ავიღოთ ჩვენი სმარტფონები, მათში უკვე ინტეგრირებულია მსგავსი პროგრამები და ხდება კიდევ მათი ინტენსიურად გამოყენება სხვადასხვა ტექსტების სათარგმნად იქნება ეს თუ სურათების დასამუშავებლად.

რამდენადაც მსგავსი ტექნოლოგიები, ერთი მხრივ, გვიადვილებს ბევრი საკითხის მარტივად გადაჭრას, მეორე მხრივ, ის გამოწვევების წინაშე გვაყენებს, ვინაიდან ხელოვნური ინტელექტი ამავდროულად ამარტივებს სხვადასხვა სახის ისეთი ქმედების ჩადენას, რომელიც შესაძლოა მნიშვნელოვნად არღვევდეს სხვის უფლებებს და ინტენსიურად იჭრებოდეს მის პირად სივრცეში.¹ ასეთი ქმედებები კი შესაბამის სამართლებრივ შეფასებას მოითხოვს, მათ შორის, სისხლის სამართლის გამოყენებითაც, რათა სამართალგანვითარებამ ფეხი აუწყოს ტექნოლოგიურ პროგრესს.

აღნიშნული სტატიის მიზანი არ არის ხელოვნური ინტელექტთან დაკავშირებული საკითხების ფართო ასპექტების მიმოხილვა, ვინაიდან ეს ძალიან შორს წავიყვანდა, არამედ შემოვიფარგლებით მხოლოდ ე.წ. Deep Fakes-ის პრობლემატიკით. დოქტრინალურ კვლევის მეთოდთან ერთად გამოყენებული იქნება ქართულ, ევროპულ და გერმანულ სისხლის სამართალთან მიმართებით შედარებითსამართლებრივი კვლევის მეთოდი, რათა შევავსოთ საერთაშორისო გამოცდილების ფონზე გამოწვევები ქართულ სისხლის სამართალში. აღნიშნულის აუცილებლობა გამოწვეულია იმით, რომ ქართულ სისხლის სამართალში არ მოგვეპოვება შესაბამისი სპეციფიკური კვლევები. კერძოდ, საინტერესოა, თუ რამდენად არის საერთოდ მსგავსი ქმედებები დასჯადი ჩვენი სისხლის სამართლის კანონმდებლობის მოქმედი რედაქციით და თუ არ არის დასჯადი, მაშინ რა ახალი მიდგომები უნდა განვითარდეს, რათა შეივსოს ეს დანაკლისი?

1. ხელოვნური ინტელექტის ცნება

კონკრეტული პრობლემატური სისხლისსამართლებრივი საკითხების გაანალიზებამდე განვიხილოთ ხელოვნური ინტელექტის ცნება, რათა უკეთესად წარმოვიდგინოთ მისი არსი. ერთიანი, ზუსტი დეფინიციის პოვნა ამ ცნებასთან მიმართებით, საკითხის კომპლექსურობიდან გამომდინარე, რთულია. უშუალოდ სახელწოდებაც კი სხვადასხვაგვარი ინტერპრეტაციის საგანია.

კერძოდ, როგორც ვიცით, ინტელექტი, აქამდე გაბატონებული მიდგომით, ადამიანის უნარებთან არის დაკავშირებული.² ინტელექტი არ ნიშნავს მხოლოდ მიღებული ინფორმაციის ადამიანის ტვინის მიერ დამუშავების უნარს. ის ბევრად უფრო მეტია და დაკავშირებულია ბევრ სხვა ისეთ უნართან, როგორიცაა, მაგ., ინტუიცია, კრეატიულობა, თვითრეფლექსია და ა. შ.³ ყოველივე აქედან გამომდინარე, ტერმინი ხელოვნური ინტელექტი სამეცნიერო ლიტერატურაში, ზოგჯერ ბრჭყალებშიც არის ჩასმული,⁴ რითაც იმისთვის ხაზის გასმა ხდება, რომ ის არ არის, კლასიკური გაგებით, ადამიანური ინტელექტის იდენტური ცნება. გარდა ამისა, სიტყვა „ხელოვნური“ მიუთითებს იმაზე, რომ საქმე ეხება არა ადამიანის გონიდან გამომდინარე ინტელექტს, არამედ მანქანასთან დაკავშირებულ ინტელექტს.⁵

¹ მაგალითად, სხვადასხვა სახის ხელოვნური ინტელექტის დახმარებით უნდა იყოს ადამიანის ღირსება. ღირსების უფლებასთან დაკავშირებით დაწვრილ. იხ. ფირცხალაშვილი, ა., კომენტარებში ლოლაძე, ბ., ფირცხალაშვილი, ა., ძირითადი უფლებები, 2023, გამომცემლობა „ფორმა“, აზრ. 261 და შემდეგი.

² Waxnegger, K., „Künstliche Intelligenz und Strafrecht“, გამომცემლობა „Österreich“, 2024. გვ. 7.

³ იქვე, გვ. 7-8.

⁴ იხ. მაგ. კორნელიუსი, კ., „ხელოვნური ინტელექტის სისხლისსამართლებრივი გამოწვევები“, კრებულში ჯიშკარიანი, ბ., ვასმერი, მ. (რედაქტორები), „სისხლის სამართალი და ადამიანის უფლებები“, გამომცემლობა „იურისტების სამყარო“, 2024. გვ. 158.

⁵ Busche, D., „Einführung in die Rechtsfragen der künstlichen Intelligenz“, „Juristische Ausbildung“, 2023. გვ. 441.

ხელოვნური ინტელექტის მოკლე დეფინიციას თუ ავიღებთ, მასში იგულისხმება მანქანების უნარი, მოახდინონ ადამიანური ქცევების მოდელირება კომპლექსური ალგორითმების გამოყენებით.⁶ ხელოვნურ ინტელექტთან დაკავშირებულ საკითხებთან მიმართებით ევროკავშირის ეგიდით მაღალი რანგის ექსპერტთა სამუშაო ჯგუფმა⁷ შეიმუშავა დეფინიცია 2019 წელს, რომლის შინაარსიც შემოკლებულად შემდეგნაირად ჟღერს: ხელოვნური ინტელექტის სისტემები არის ადამიანის მიერ შექმნილი Software ან Hardware სისტემები, რომლებიც დასახული მიზნიდან გამომდინარე ამუშავებენ არსებულ მონაცემებს და იღებენ შესაძლო საუკეთესო გადაწყვეტილებას. ამ სისტემებს აქვთ იმის უნარიც, რომ საკუთარი ადრინდელი ქცევები შეაფასონ და ახალ გარემოს მოარგონ.⁸

მთლიანობაში, ხელოვნური ინტელექტი უფრო ინფორმატიკის სხვადასხვა მეთოდის გამართიანებელ კრებვით სახელწოდებად უნდა წარმოვიდგინოთ, რომელიც შეიცავს სხვადასხვა ხელსაწყოს და ამ ხელსაწყოების გამოყენებით პროგრამისტმა, თავის მხრივ უნდა შექმნას, ააწყოს ახალი პროგრამა კონკრეტული დავალებების შესასრულებლად.⁹

შეიძლება ვიფიქროთ, თუ რატომ მიმდინარეობს ამდენი მსჯელობა დეფინიციასთან დაკავშირებით, თუმცა, ამავდროულად, არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ პოტენციური სამართლებრივი პრობლემების გადასაწყვეტად და შესაბამისი რეგულაციების შემოსაღებად ამას თავიდან ვერ ავიცილებთ. ნებისმიერი საკანონმდებლო ორგანო ჯერ პოტენციურ რისკებს აფასებს და მხოლოდ ამის შემდეგ ხდება შესაბამისი კანონების მიღება.¹⁰ საკითხის დეფინირების გარეშე კი, განსაკუთრებით სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის შემოღება ნორმის, განსაზღვრულობის პრინციპთან მოვა წინააღმდეგობაში.

საერთაშორისო გავლენების თვალსაზრისით, მნიშვნელოვანია ევროკავშირის მიერ, 2024 წლის 13 ივნისს, მიღებული რეგულაცია ხელოვნური ინტელექტის შესახებ, რომელიც უკვე ამოქმედდა.¹¹ რეგულაციის მესამე მუხლის პირველივე ნაწილში საუბარია „ხელოვნური ინტელექტის სისტემაზე“, თუმცა, არც ეს დეფინიცია არის განსაკუთრებით ვიწროდ ჩამოყალიბებული და მასში საუბარია მექანიკურ სისტემაზე (ასე ვთქვათ, „მანქანაზე“), რომელსაც კონკრეტული მიზნებიდან გამომდინარე გარკვეულწილად ავტონომიურად მოქმედება შეუძლია პროგნოზების გაკეთების, რეკომენდაციების მიცემის თუ გადაწყვეტილებების მიღების გზით, რასაც თავის მხრივ გავლენის მოხდენა შეუძლია ამ სისტემის ფიზიკურ ან ვირტუალურ გარესამყაროზე.

შესაძლებელია, ასეთი ფართო დეფინიცია, ყოველ შემთხვევაში, ამ ეტაპზე მაინც, გამართლებულად მივიჩნიოთ, ვინაიდან, ხელოვნური ინტელექტის სისტემები ჯერ კიდევ განვითარების პროცესშია. ხოლო, ცალკეული სისხლისსამართლებრივი გამოწვევების გადასაწყვეტად, უფრო დეტალებში შესვლა დაგვჭირდება მეტი კონკრეტიზაციისთვის. სწორედ ასეთი ერთ-ერთი, ხელოვნურ ინტელექტთან დაკავშირებული გამოწვევა არის სურათების, ვიდეოს ან აუდიოს მანიპულაცია.

⁶ Gunnar, G., წიგნში Weber, K. (რედაქტორი), Weber Kompakt, Rechtswörterbuch, „ბეკის გამომცემლობა“, 2024 (Künstliche Intelligenz).

⁷ ამ ჯგუფის შესახებ დაწვრი. იხ. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/expert-group-ai> [უ.გ. 14.02.2025].

⁸ Hochrangige Expertengruppe für künstliche Intelligenz, Eine Definition der KI: Wichtigste Fähigkeiten und Wissenschaftsgebiete, 6.

⁹ Busche, D., „Einführung in die Rechtsfragen der künstlichen Intelligenz“, „Juristische Ausbildung“, 2023. გვ. 442.

¹⁰ Steege, H., „Haftung für Künstliche Intelligenz im Straßenverkehr“, „Straßenverkehrsrecht“, 2023. გვ. 10.

¹¹ Verordnung (EU) 2024/1689 des Europäischen Parlaments und des Rates vom 13. Juni 2024 zur Festlegung harmonisierter Vorschriften für künstliche Intelligenz – ABL L 2024/1689, 12.07.2024.

2. რა არის Deep Fake?

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ხელოვნური ინტელექტის გამოყენების გავრცელება, რაც ამ დროისთვის უკვე შეუქცევადი პროცესია, ბევრ დადებით ასპექტთან ერთად, მნიშვნელოვან რისკებთანაც არის დაკავშირებული.¹² ამის ერთ-ერთი გამოვლინება არის მაგ. სხვისი სურათების, ვიდეოს ან ხმის მანიპულაცია და მის რეალისტურად წარმოჩენა, რაც შემდეგ შეიძლება სხვადასხვა მიმართულებით იქნას გამოყენებული, იქნება ეს არჩევნებზე ზეგავლენის მოხდენის მიზნით თუ პორნოგრაფიული მასალის გავრცელების სახით.

ხელოვნური ინტელექტი „სწავლობს“ უკვე არსებული მონაცემების ბაზაზე და შესაბამისად, კარგად „გაწვრთნილ“ ხელოვნურ ინტელექტს შეუძლია თუნდაც სხვისი ხმის გამოსახულების სიმულაცია მოახდინოს, რის შედეგადაც მისი გარჩევა რეალურისგან რთულია.¹³ მსგავსი მანიპულაციები იმდენად მიახლოებულია რეალურ სურათთან, რომ მათი გამოყენება მარტივად არის შესაძლებელი დეზინფორმაციისა და არასწორი შეხედულებების ჩამოყალიბებისთვის.¹⁴ ეს ტექნოლოგია, უკვე არსებულ, ე.წ. მონტაჟსაც შეგვიძლია შევადაროთ, მაგრამ ხარისხობრივი სხვაობა ბევრად მეტია. ხელოვნური ინტელექტის დახმარებით შესაძლებელია ისეთი მანიპულაციებიც, რომ რეალურად არსებულ ადამიანს რამე ჩანაწერში „ათქმევინონ“ ის სიტყვები, რომელიც ჟღერადობით და ტუჩების მოძრაობით ძალიან რეალისტური იქნება, სინამდვილეში კი ამ პირს ასეთი რამ საერთოდ არ უთქვამს.¹⁵ ხელოვნურ ინტელექტი, ამის გასაკეთებლად იყენებს კონკრეტული პირის მიერ ადრე (რეალურად) ნათქვამ წინადადებებს, აუდიო და ვიდეო მასალას და ამის საფუძველზე სწავლობს ახალი, იმიტირებული ჩანაწერების გაკეთებას.¹⁶ გარდა ამისა, ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებით შესაძლებელია კონკრეტული ადამიანების ქცევების, მიმიკების იმიტაციაც კი, რაც ართულებს რეალობისა და იმიტაციის ერთმანეთისგან გამიჯვნას.¹⁷

Deep Fakes-ის საკითხი აქტუალობას არ კარგავს 2017 წლიდან, ანუ მას შემდეგ, რაც ის პირველად გამოჩნდა მედიაში. თავდაპირველად, მან უფრო პოლიტიკოსების იმიტაციით მიიქცია ყურადღება, თუმცა, მსგავს უნებართვო იმიტაციებს კერძო პირებისთვისაც არანაკლებ უარყოფითი შედეგების მოტანა შეუძლია.¹⁸ მაგალითად, ვიდაცამ სხვისი ხმის გამოყენებით შეიძლება შეცდომაში შეიყვანოს სხვა პირი ტელეფონზე საუბრისას ან შექმნას პორნოგრაფიული მასალა და ა.შ.

ყოველივე აქედან გამომდინარე, ჩანს, რომ Deep Fake საფრთხეს უქმნის არა მხოლოდ უნივერსალურ სამართლებრივ სიკეთეებს (მაგ. საარჩევნო პროცესის სტაბილურობა), არამედ ინდივიდუალურ სამართლებრივ სიკეთეებსაც (მაგ. სხვისი ქონების დაცვა

¹² შეად. Thiel, M., „Deepfakes“ – Sehen heißt glauben? „Zeitschrift für Rechtspolitik“, 2021. გვ. 202.

¹³ Lantwin, T., „Strafrechtliche Bekämpfung missbräuchlicher Deep Fakes“, „Zeitschrift für das Recht der Digitalisierung, Datenwirtschaft und IT“, 2020. გვ. 78.

¹⁴ Tilson, L. B., Eichinger, D., „KI-generierte Deepfakes und ihre Gefahr für Kapitalmärkte“, „Zeitschrift für Bank und Kapitalmarktrecht“, 2024. გვ. 648.

¹⁵ Lantwin, T., „Strafrechtliche Bekämpfung missbräuchlicher Deep Fakes“, „Zeitschrift für Bank und Kapitalmarktrecht“, 2020. გვ. 78.

¹⁶ შეად. კორნელიუსი, კ., „ხელოვნური ინტელექტის სისხლისსამართლებრივი გამოწვევები“, კრებულში ჯიშპარიანი, ბ. და ვასმერი, მ. (რედაქტორები), „სისხლის სამართალი და ადამიანის უფლებები“, გამომცემლობა „იურისტების სამყარო“, 2024. გვ. 158.

¹⁷ დაწვრ. იხ. Thiel, M., „Deepfakes“ – Sehen heißt glauben? „Zeitschrift für Rechtspolitik“, 2021. გვ. 203.

¹⁸ Rößling, F., „Regulierung von Deep Fakes. Manipulierte Medien in AI Act, DS-GVO und allgemeinem Persönlichkeitsrecht“, „Zeitschrift für Digitalisierung und Recht“, 2024. გვ. 187.

თაღლითებისგან).¹⁹ შესაბამისად, სისხლისსამართლებრივი თვალსაზრისით, ასეთი მანიპულაციების განხორციელებისას, სამართლებრივი სიკეთების ეფექტურად დასაცავად, სისხლის სამართლის კოდექსის რომელიმე ერთი კონკრეტული თავით ვერ შემოვიფარგლებით.

საკითხის აქტუალობიდან გამომდინარე, Deep Fake-ის საკითხი არც ევროკავშირის ახალი რეგულაციის ყურადღების მიღმა დარჩენილა. რეგულაციის მესამე მუხლის მე-60 აზნაცის თანახმად, ეს არის ხელოვნური ინტელექტის მიერ შექმნილი ან მანიპულირებული გამოსახულება, ვიდეო ან აუდიო, რომლებიც გავს რეალურ პირებს, საგნებს, ადგილებს, დაწესებულებებს ან მოვლენებს, რაც ადამიანს ნამდვილად შეიძლება მოეჩვენოს.²⁰

3. Deep Fake-ის ბოროტად გამოყენება

3.1. არასრულწლოვნის გამოსახულების შემცველი Deep Fake პორნოგრაფიული ნაწარმოების დამზადება ან გავრცელება

პორნოგრაფიული ნაწარმოების ან სხვა საგნის უკანონოდ დამზადებას ან გასაღებას საქართველოს სისხლის საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 255-ე მუხლი ეხება. მართალია, აღნიშნული ნორმის პირველი ნაწილი საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებიდან გამომდინარე,²¹ 2023 წლის პირველი მაისიდან, ძალადაკარგულად არის ცნობილი - სასამართლოს მოსაზრებით, კანონმდებლობაში არ არის განმარტებული პორნოგრაფიის ცნება, რაც ნორმის ბუნდოვანებას იწვევს და ამიტომ არ შეიძლება მის საფუძველზე ვინმეს სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში მიცემა - თუმცა, ეს არ ეხება მთლიან ნორმას. არასრულწლოვნებთან დაკავშირებული მსგავსი ქმედებები კვლავ დასჯადია (სსკ 255-ე მუხლის მესამე და შემდეგი ნაწილები).

სსკ-ის 225-ე მუხლის შენიშვნაში პირდაპირ არის მითითებული, რომ არასრულწლოვნის გამოსახულების შემცველი პორნოგრაფიული ნაწარმოები არის ნებისმიერი მეთოდით შექმნილი ვიზუალური ან აუდიოვიზუალური მასალა. ის შეიძლება იყოს თუნდაც სიმულირებული ან კომპიუტერული ტექნოლოგიების გამოყენებით გენერირებული.²² აქედან გამომდინარე, სისხლისსამართლებრივი დასჯადობის ქვეშ უპრობლემოდ ექცევა ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებით შექმნილი არასრულწლოვნის გამოსახულების შემცველი პორნოგრაფიული მასალა. მართალია, ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებით შექმნილი, სიმულირებული, არარეალური არასრულწლოვანი პირის მონაწილეობით შექმნილი მასალა, ერთ კონკრეტულ პირს არ აზარალებს, ანუ არ გვეყოლება ერთი კონკრეტული დაზარალებული, თუმცა, ეს ისედაც არარელევანტურია, ვინაიდან სსკ-ის 255-ე მუხლი, არ იცავს მაინცდამაინც ინდივიდუალურ სამართლებრივ სიკეთებს. არასრულწლოვანთა გამოსახულების შემცველი პორნოგრაფიული მასალის შექმნა ან გავრცელება იმიტომ არის დასჯადი, რომ ეს საფრთხეს უქმნის ზოგადად

¹⁹ Thiel, M., „Deepfakes“ – Sehen heißt glauben? „Zeitschrift für Rechtspolitik“, 2021, გვ. 202.

²⁰ Verordnung (EU) 2024/1689 des Europäischen Parlaments und des Rates vom 13. Juni 2024 zur Festlegung harmonisierter Vorschriften für künstliche Intelligenz - ABL. L 2024/1689, 12.07.2024.

²¹ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება №1/8/926, საქმეზე გიორგი ლოგუა საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/5609438?publication=0#DOCUMENT:1> [უ.გ. 18.02.2025].

²² თავის მხრივ, აღნიშნული დეფინიცია გამომდინარეობს ევროკავშირის 2011 დირექტივიდან ბავშვთა სექსუალური ექსპლუატაციისა და ბავშვთა პორნოგრაფიის წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ (ABL. L 335, 17.12.2011). დაწვრ. იხ. ჯიშკარიანი, ბ., „ევროპული სისხლის სამართალი ევროკავშირის ფარგლებში“, გამომცემლობა „იურისტების სამყარო“, 2018. აზ. 503 და შემდეგი.

არასრულწლოვნებს და მათ ნორმალურ განვითარებას.²³ მაშასადამე, ვინაიდან სისხლისსამართლებრივი აკრძალვა მოზარდების დაცვის მიზნებს ემსახურება, ის აბსტრაქტული საფრთხის შემქმნელი დელიქტია.²⁴

ნორმის ფართო განმარტებას მოითხოვს შემდეგი კაზუსი: სრულწლოვანი პირი ამყარებს კომუნიკაციას 17 წლის არასრულწლოვანთან, ჩაიწერს მის ხმას და მოგვიანებით, აღნიშნული არასრულწლოვნის ხმას იყენებს პორნოფილმში, რომელშიც უშუალოდ ეს არასრულწლოვანი კი არ იქნება გადაღებული, არამედ ვინმე სრულწლოვანი. ამსრულებელი (რომელიც არ გამოიყურება, როგორც არასრულწლოვანი), ხელოვნური ინტელექტის მეშვეობით, არასრულწლოვნის ხმას „დაადებს“ სხვის გამოსახულებას.

255-ე მუხლის მეხუთე ნაწილი მაშინ ითვალისწინებს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას, როდესაც საქმე ეხება წინასწარი შეცნობით არასრულწლოვნის გამოსახულების შემცველი პორნოგრაფიას. ერთი შეხედვით, აუდიო ვერ ჩაითვლება გამოსახულებად, მაგრამ 255-ე მუხლის შენიშვნის პირველ ნაწილიდან გამომდინარე, არასრულწლოვნის გამოსახულების შემცველი პორნოგრაფიულ ნაწარმოებში ნაგულისხმევია აუდიოვიზუალური მასალა. მართალია, სიტყვა „აუდიოვიზუალური“ მაინცდამაინც „აუდიოს“ სინონიმი არ არის ვიწრო გაგებით, თუმცა, ის უფრო მეტს გულისხმობს და აუდიოსაც მოიცავს. შესაბამისად, ჩვენს მიერ მოყვანილ კაზუსში ამსრულებლის დასჯა 255-ე მუხლის მეხუთე ნაწილით მოხდება.

შესაძლოა გაჩნდეს კითხვა, თუ რამდენად საჭიროა საერთოდ ასეთი შემთხვევების სისხლისსამართლებრივი დასჯადობის ქვეშ მოქცევა, მაგრამ დაცული სამართლებრივი სიკეთის მიზნებიდან გამომდინარე, არანაკლებ პოტენციურად ზიანის მომტანია ზავშეშების აუდიომასალის გამოყენება. ხელოვნური ინტელექტის ეპოქაში კი ბევრად გამარტივებულია გამოსახულების თუ ხმების მანიპულაციები. შესაბამისად, სისხლის სამართლის კოდექსის ზემოთ განხილული ნორმები გარკვეულ ახლებურ განმარტებას საჭიროებს პრაქტიკაში.

იგივე მიდგომა უნდა გავრცელდეს სსკ-ის 255¹ და 255² მუხლებთან მიმართებაშიც. მაგალითად, თუ პირი, ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებით, შექმნის სრულწლოვნის გამოსახულების შემცველ, სიმულირებულ პორნოგრაფიულ მასალას და დავუშვათ, მის გასავრცელებლად გამოიყენებს არასრულწლოვანს, ეს მოგვცემს სსკ-ის 255¹ მუხლის შემადგენლობას.

3.2. სრულწლოვნის გამოსახულების შემცველი Deep Fake

პორნოგრაფიული ან სხვა მასალის დამზადება ან გავრცელება

ზემოთ უკვე აღვნიშნეთ, რომ სრულწლოვნის გამოსახულების შემცველ პორნოგრაფიის დამზადების ან გავრცელების სისხლისსამართლებრივი მოწესრიგების საკითხი, საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებიდან გამომდინარე, ჯერჯერობით ღიაა და დამოკიდებულია ახალ საკანონმდებლო ცვლილებზე და მანამდე ვერ მოხდება ვინმეს სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემა. მაგალითისთვის, პირმა საკუთარი ვიდეო კამერის გამოყენებით, სხვა სრულწლოვანი პირების (მსახიობების) თანხმობით, რომც გადაიღოს პორნოგრაფიული მოკლე ფილმი და შემდეგ ის გაავრცელოს, ეს არ იქნება სისხლისსამართლებრივად დასჯადი.

²³ შეად. Eisele J., Duman, I., „Criminal Liability of Deepfake Pornography under Turkish and German Criminal Law“, 1 „Zeitschrift für Internationale Strafrechtswissenschaft“, 2025. გვ. 70-71.

²⁴ Zimmermann, F., წიგნში: Satzger, H., Schluckebier, W., Werner, R., (რედაქტორები), „StGB Kommentar“, „კარლ ჰეიმანის გამომცემლობა“, 2024. § 184, აზ. 9.

ის რომ, ასეთი ქმედება არ არის დანაშაული, არ არის მაინცდამაინც მნიშვნელოვანი გამოწვევა, ვინაიდან ისედაც რთულია იმის დასაბუთება, თუ რა სამართლებრივ სიკეთეს იცავს ნებაყოფლობით გადაღებული, სრულწლოვნის გამოსახულების შემცველი პორნოგრაფიის მასალის დამზადებისას ან გავრცელებისას, ვინაიდან ამით არავინ ზარალდება ან არ ექმნება საფრთხე.²⁵ არ აქვს მნიშვნელობა, ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებით მოხდა ასეთი მასალის დამზადება თუ რეალური პირების მონაწილეობით. თუმცა, ამ მაგალითის მიღმა, ბევრი ისეთი გამოწვევის წინაშე შეიძლება დავდგეთ, რომელიც პორნოგრაფიის თემატიკის ფარგლებს ბევრად ცდება და ადამიანის ღირსების, სექსუალური ხელშეუხებლობის თუ პირადი ავტონომიის საკითხებთან არის დაკავშირებული.

ამ თვალსაზრისით საინტერესოა ადევნება, როგორც ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაული. ქართული სისხლის სამართლის კოდექსი სწორედ ადამიანის ნების თავისუფლებას იცავს 2017 წელს სისხლის სამართლის კოდექსში ამ შემადგენლობის 151¹ მუხლის სახით შემოღებით. ადევნებისგან დაცვა მსხვერპლის შინაგანი სიმშვიდის დაცვასთანაც არის დაკავშირებული.²⁶ შედარებისთვის, მსგავსი მიდგომა არის, მაგალითად, გერმანულ სისხლის სამართალშიც, რომელშიც საუბარია საკუთარი ცხოვრების მოწყობის თავისუფლებაზე,²⁷ მსხვერპლის ქმედების თავისუფლებაზე და ა.შ.²⁸

მართალია, ქართული სისხლის სამართლის კანონმდებლობა, მანამდეც იცნობდა იძულებისა (მუხ. 150) და მუქარის შემადგენლობებს (მუხ. 151), რომლებიც ასევე ადამიანის უფლებების და თავისუფლებების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულებად ითვლება, თუმცა, იძულებისა და მუქარის შემადგენლობები ვერ უმკლავდებოდა, თანამედროვე გაგებით, ადევნებისთვის დამახასიათებელ ქმედებებს.²⁹ თეორიულად, შესაძლებელი იყო სსკ-ის 150-ე მუხლის, იძულების, ფართოდ განმარტება და მასში ადევნების მოქცევა, მაგრამ ათეული წლების განმავლობაში დამკვიდრებული სასამართლო პრაქტიკის გადალახვა და მსგავს ფართო განმარტებაზე გადასვლა საკმაოდ რთული იქნებოდა. გარდა ამისა, ასევე სადავო გახდებოდა, თუ რამდენად მოეცეოდა ზოგიერთი ქმედება იძულების შემადგენლობაში.

იმისათვის, რომ გავარკვიოთ ადევნების Deep Fake მანიპულაციების გზით ჩადენის დასჯადობის საკითხი, განვიხილოთ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 151¹ მუხლის პირველი ნაწილი. მასში ადევნების დეფინიცია შემდეგნაირად არის ჩამოყალიბებული: პირადად ან მესამე პირის მეშვეობით პირის, მისი ოჯახის წევრის ან ახლო ნათესავის უკანონო თვალთვალი, ან არასასურველი კომუნიკაციის დამყარება ტელეფონის, ელექტრონული ან სხვა საშუალებით, ან ნებისმიერი სხვა განზრახი ქმედება, რომელიც სისტემატურად ხორციელდება და იწვევს პირის ფსიქიკურ ტანჯვას ან/და პირის ან მისი ოჯახის წევრის ან ახლო ნათესავის მიმართ ძალადობის გამოყენების ან/და ქონების

²⁵ მართალია, ქართულ იურიდიულ ლიტერატურაში საზოგადოებრივი ზნეობის დაცვაზე არის საუბარი - იხ. მამულაშვილი, გ., თოდუა, ნ., წიგნში ლეკვეიშვილი, მ., მამულაშვილი, გ., თოდუა, ნ., „სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი“, წ. 1., ნაწ. მეორე, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2023. გვ. 430 - თუმცა, ეს ძალიან ზოგადი სამართლებრივი სიკეთეა და არ ჯდება თანამედროვე სისხლის სამართლებრივ მიდგომებში.

²⁶ დაწვრ, იხ. ჯიშკარიანი, ბ., „სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ“, გამომცემლობა „იურისტების სამყარო“, 2022. აბზ. 1050.

²⁷ Valerius, N., კომენტარებში BeckOK StGB, v. Heintschel-Heinegg, B., Kudlich, H. (რედაქტორები), 64. Edition, „ბეკის გამომცემლობა“, 2025. § 238 აბზ. 1.

²⁸ Heger, M., წიგნში Lackner, K., Kühl, K., Heger, M., „StGB“, „ბეკის გამომცემლობა“, 2023. § 238 აბზ. 1; Eisele, J., წიგნში Schönke, A., Schröder, H., „Strafgesetzbuch“, „ბეკის გამომცემლობა“, 2019. § 238 აბზ. 4.

²⁹ ჯიშკარიანი, ბ., „ადევნება ქართულ სისხლის სამართალში“, კრებულში ჯიშკარიანი, ბ., ვასმერი, მ. (რედაქტორები), „სისხლის სამართალი და ადამიანის უფლებები“, გამომცემლობა „იურისტების სამყარო“ 2023. გვ. 145.

განადგურების საფუძვლიან შიშს, რაც პირს ცხოვრების წესის მნიშვნელოვნად შეცვლას აიძულებს ან მისი მნიშვნელოვნად შეცვლის რეალურ საჭიროებას უქმნის.

მაშასადამე, დასჯადობისთვის პირველ რიგში, აუცილებელია ქმედების სისტემატურად განხორციელება და ასევე, მსხვერპლზე ისეთი ინტენსივობის ზემოქმედება განხორციელება, რომ ის, სულ მცირე, ცხოვრების წესის შეცვლაზე დაფიქრდეს. ანუ, მსხვერპლს უნდა შეექმნას მნიშვნელოვანი შინაგანი დისკომფორტი სხვისი მხრიდან განხორციელებული ადევნების გამო.³⁰

სტატიის თემატიკიდან გამომდინარე, ჩნდება კითხვა, თუ რამდენად შეიძლება ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებით შექმნილი Deep Fake პორნოგრაფიული მასალის გავრცელება ჩაითვალოს ადევნებად? განვიხილოთ შემდეგი მაგალითი: ყოფილ მეუღლეზე გაბრაზებულმა ქმარმა, ვინაიდან ყოფილი ცოლი მასთან შერიგებას არ აპირებდა, ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებით შექმნა Deep Fake ვიდეო, რომელშიც თითქოს მისი მეუღლე გარკვეულ სექსუალურ ქმედებებში იღებდა მონაწილეობას. შემდეგ კი ეს ვიდეო ატვირთა ერთ-ერთ სოციალურ ქსელში. აღნიშნულის გამო, ყოფილი მეუღლე ძალიან შეწუხდა და სირცხვილის გრძნობის გამო საერთოდ გააუქმა თავისი სოციალური ქსელები და შეამცირა კომუნიკაცია ნაცნობებთან.

ერთი შეხედვით, მსგავსი ქმედება ექცევა სსკ-ის 151¹ მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებულ ადევნების დეფინიციაში. მართალია, ნორმაში პირდაპირ არ არის ნახსენები ქმედების განხორციელების ეს კონკრეტული ფორმა, თუმცა, მასში საუბარია *ნებისმიერ სხვა ქმედებაზე*, რაც მსხვერპლს ცხოვრების წესის მნიშვნელოვნად შექმნის საჭიროებას უქმნის. ყოფილი მეუღლის (მსხვერპლის) მიერ სოციალური ქსელების ანგარიშების წაშლა და სხვებთან კომუნიკაციის შემცირება აშკარად მიეკუთვნება ცხოვრების სტილის მნიშვნელოვნად შეცვლას. სოციალური კონტაქტები ნებისმიერი ადამიანისთვის ძალიან მნიშვნელოვანი ფაქტორია. თუმცა, სისხლისსამართლებრივი თვალსაზრისით, დასჯადობის პრობლემას შექმნის კანონით გათვალისწინებული ერთი მნიშვნელოვანი წინაპირობის არარსებობა - ქმედების სისტემატურობა. ერთხელ ვიდეოს ატვირთვა ინტერნეტ-სივრცეში ვერ შეფასდება სისტემატურ ქმედებად. სისტემატურობა გარკვეული სიხშირით განმეორებად ქმედებას გულისხმობს. აქედან გამომდინარე, სისხლისსამართლებრივად, მსხვერპლი სრულიად დაუცველია.

ადევნების ნაცვლად, შესაძლოა, მაგალითად, გვეფიქრა სსკ-ის 157¹-ე მუხლით გათვალისწინებულ პირადი ცხოვრების ხელყოფაზე, ვინაიდან სხვისი ინტიმური სურათების ან ვიდეოს უკანონოდ გავრცელება დანაშაულია. თუმცა, მოცემულ შემთხვევაში პრობლემა ისაა, რომ რეალური მსხვერპლი საერთოდ არ ფიგურირებს ხელოვნურად გენერირებულ ვიდეოში. მისი პირადი ცხოვრების საიდუმლოება, როგორც დანაშაულის საგანი, საერთოდ არ არსებობს, ის უბრალოდ მოგონილია ალგორითმების გამოყენებით.

შედარებისთვის, გერმანულ სისხლის სამართალშიც იგივე გამოწვევებია ადევნების შემადგენლობის კრილში. კერძოდ, გერმანიის სისხლის სამართლის კოდექსის 238-ე პარაგრაფის პირველი ნაწილის მე-6-8 პუნქტებში საუბარია (მათ შორის) ისეთი გამოსახულებების გავრცელებაზე, რომელიც პირს სხვების თვალში ამცირებს, მაგრამ

³⁰ ჯიშკარიანი, ბ., „სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ“, გამომცემლობა „იურისტების სამყარო“, 2022. აზ. 1070.

გერმანული კანონმდებლობაც ადევნების დასჯადობისთვის განმეორებად ქმედებას მოითხოვს.³¹

გერმანიის სისხლის სამართლის კოდექსი, ქართული სისხლის სამართლის კოდექსისგან განსხვავებით, იცნობს ისეთ დანაშაულის შემადგენლობას (§ 201a ნაწ. 2), რომელიც ეხება, უნებართვოდ, პირის სურათის მესამე პირისთვის ხელმისაწვდომად გახდას (გავრცელებას). თუმცა, დანაშაულის მთავარი ობიექტური წინაპირობა არის ის, რომ ამ ქმედებით პირის ავტორიტეტს მნიშვნელოვანი საფრთხე უნდა ექმნებოდეს. მართალია, ამ ნორმის მოქმედების ქვეშ, არ ექცევა ნახატები და კარიკატურები, თუმცა, ეს შეზღუდვა არ ვრცელდება ვიდეომონტაჟზე,³² მათ შორის ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებით. Deep Fake პორნოგრაფიის გავრცელება პირს ნამდვილად ჩააყენებს სხვების თვალში განსაკუთრებით უხერხულ მდგომარეობაში.³³

გერმანიის სისხლის სამართლის კოდექსის 201a პარაგრაფის მეორე ნაწილი ეხება მხოლოდ გავრცელებას და არა დამზადებას. Deep Fake გამოსახულების შემქმნელი პირი, იქნება ეს პორნოგრაფიული თუ სხვა მასალის სახით, არ მოექცევა ამ ნორმის შემადგენლობაში.³⁴ სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისთვის აუცილებელია მსგავსი მასალის უნებართვოდ სხვა პირისთვის გადაცემა. გარკვეულ დისკუსიას იწვევს საკითხი ე.წ. ლინკის გავრცელებასთან დაკავშირებით, რომელშიც, თავის მხრივ, შესაძლებელია მასზე ატვირთული მასალის ნახვა. დოქტრინასა და სასამართლოს პრაქტიკაში, ამასთან დაკავშირებით სხვადასხვა მიდგომას შევხვდებით.³⁵ თუ ნორმას, როგორც საფრთხის შემქმნელ დელიქტს, ისე შევხედავთ, მაშინ ლინკის გაზიარებაც, თუნდაც მისი მესამე პირის მხრიდან გახსნის გარეშე, უკვე დაზარალებულის ავტორიტეტისთვის სერიოზული საფრთხის შემქმნელია. შესაბამისად, მსგავსი ქმედება უკვე დამთავრებულ დანაშაულად უნდა შეფასდეს.

ქართული სისხლის სამართლის კანონმდებლობა არ იცნობს გერმანიის სისხლის სამართლის კოდექსის 201a პარაგრაფის ანალოგიურ შემადგენლობას. შესაბამისად, მსგავსი ქმედება დაუსჯელი რჩება, რაც, სისხლისსამართლებრივი თავლსაზრისით, არ არის გამართლებული. ფაქტიურად, ნებისმიერ პირს შეუძლია, მარტივი ტექნოლოგიური მანიპულაციებით, ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებით, სხვისი ავტორიტეტის შესალახად, შექმნას კონკრეტული პირის ინტიმური გამოსახულებები და გაავრცელოს, ისე რომ, სისხლისსამართლებრივად მას არანაირი სარფთხე არ დაემუქრება. მსხვერპლის პირადი ცხოვრება და მისი ღირსება, სრულია დაუცველი რჩება.

მართალია, კანონმდებლის მიზანი არ უნდა იყოს, რაც შეიძლება ბევრი ქმედების დანაშაულად გამოცხადება და სისხლის სამართლის ექსპანსიური გამოყენება, მაგრამ ადამიანის ღირსების შემლახავ, განსაკუთრებით ინტენსიური ქმედების განხორციელების

³¹ Eisele J., Duman, I., „Criminal Liability of Deepfake Pornography under Turkish and German Criminal Law“, 1 „Zeitschrift für Internationale Strafrechtswissenschaft“, 2025, გვ. 74-75.

³² Bosch, N., წიგნში: Satzger, H., Schluckebier, W., Werner, R., (რედაქტორები), „StGB Kommentar“, „კარლ ჰეიმანის გამომცემლობა“, 2024. § 184 აზ. 9.

³³ Lantwin, T., „Strafrechtliche Bekämpfung missbräuchlicher Deep Fakes“, „Zeitschrift für das Recht der Digitalisierung, Datenwirtschaft und IT“, 2020. გვ. 79.

³⁴ Bosch, N., წიგნში: Satzger, H., Schluckebier, W., Werner, R., (რედაქტორები), „StGB Kommentar“, „ვოლტერს კლუვერის გამომცემლობა“, 2024. § 184 აზ. 18; Kumkar, L.K., Rapp, J.P., „Deepfakes, Eine Herausforderung für die Rechtsordnung“, „Zeitschrift für Digitalisierung und Recht“, 2022. გვ. 209.

³⁵ დაწვრ. იხ. Heger, M., წიგნში Lackner, K., Kühl, K., Heger, M., „StGB“, „ბეკის გამომცემლობა“, 2023., § 201a, აზ. 7; Bosch, N., წიგნში: Satzger, H., Schluckebier, W., Werner, R., (რედაქტორები), „StGB Kommentar“, „კარლ ჰეიმანის გამომცემლობა“, 2024. § 184, აზ. 24.

შემთხვევები არ უნდა დარჩეს ყურადღების მიღმა. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში უკვე არსებული ნორმები (მუხ. 157, 157¹), პირადი ცხოვრების დაცვის თვალსაზრისით, ხელოვნურად გენერირებული მასალის გავრცელებას არ მოიცავს.³⁶

მსგავსი Deep Fake მასალის შემქმნელი და გამავრცელებელი, ქართული კანონმდებლობით, შეიძლება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ქვეშ მოექცეს, მაგალითად, გამოძალვის ჩადენისთვის (მუხ. 181). ეს ის შემთხვევა იქნება, როდესაც პირი ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებით ქმნის სხვისი სახელის გამტეხ, გენერირებულ მასალას და ამ გზით ცდილობს მსხვერპლისგან გარკვეული თანხის მიღებას, რათა არ გაავრცელოს აღნიშნული მასალა. მართალია, მსხვერპლი საერთოდ არ არის რეალურად ასახული მასალაში, მაგრამ ტექნოლოგიებს გამოყენებით მისი გამოსახულების გამოყენება არასასურველ სცენებში, მისთვის პრობლემატური იქნება საზოგადოებრივი აღქმის თვალსაზრისით. ქმედების გამოძალვად კვალიფიკაციისთვის, სრულიად საკმარისია ნებისმიერი, სახელის გამტეხი ცნობის გახმაურება ან გავრცელების მუქარა.³⁷ მაშასადამე, დამნაშავე პასუხს აგებს საკუთრების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულის ჩადენისთვის და არა ადამიანის ღირსების ისეთი ხელყოფისთვის, თვითგად კი, რამაც შეიძლება მისი ავტორიტეტი სხვების თვალში გაანადგუროს.

3.3. Deep Fake-ის გამოყენებით სხვა დანაშაულების ჩადენის შესაძლო ვარიანტები

ხელოვნურად გენერირებული, სხვისი გამოსახულების შემცველი მასალები, ისეთი „კლასიკური“ დანაშაულების ჩასადენად შეიძლება იქნას გამოყენებული, როგორცაა, მაგ. მკვლელობა. აქ არ არის საუბარი უშუალოდ ხელოვნური ინტელექტის ბოროტად გამოყენებელზე, არამედ მის მიერ სხვა პირის პროვოცირებაზე. მაგალითად, ერთი პირი მეორე პირს აჩვენებს Deep Fake ვიდეოს მისი მეუღლის გამოსახულებით, თითქოს ის მას ღალატობს და ვიდაცას ხვდება. ამის გამო გაბრაზებული ქმარი, ანუ ეს მეორე პირი, თავის ცოლს მოკლავს. ვიდეო იმდენად რეალისტური იყო, რომ მას ეჭვიც კი არ შეპარვია მის ნამდვილობაში. ამ კაზუსთან მიმართებით, მკვლელის პასუხისმგებლობის საკითხის გარკვევა მარტივია. ის სსკ-ის 109-ე მუხლის „კ“ ქვეპუნქტით დაისჯება (ოჯახის წევრის მკვლელობა), მაგრამ პრობლემატურია გაყალბებული ვიდეოს შემქმნელი პირის სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში მიცემის საკითხი.

შესაძლოა გვეფიქრა სსკ-ის 24-ე და 25-ე მუხლების გამოყენებით, მის დასჯაზე დანაშაულში თანამონაწილეობისთვის წამქეზებლის სახით, მაგრამ მხოლოდ ვიდეოს ჩვენება ვინმესთვის არ არის ამისთვის საკმარისი. თანამონაწილეობად ითვლება სხვისი დაყოლიება განზრახი დანაშაულის ჩასადენად (სსკ მუხ. 24 ნაწ. 2). დაყოლიება კი დანაშაულის ამსრულებელსა და წამქეზებელს შორის უცილობლად ინტელექტუალურ კონტაქტს მოითხოვს.³⁸ მხოლოდ უბრალოდ ვიდეოს ვინმესთვის ჩვენება ვერ აღწევს დაყოლიების ინტენსივობას. ამასთანავე,

³⁶ დაწვრ. ამ მუხლებთან დაკავშირ. იხ. დვალაძე, ი. წიგნში დვალაძე, ი., ხარანაული, ლ., თუმანიშვილი, გ., წიქარიშვილი, კ., „ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულები საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მიხედვით“, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2019. 386 და შემდეგი.

³⁷ დაწვრ. გამოძალვასთან დაკავშირ. იხ. ჯიშკარიანი, ბ., „სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, დანაშაული საკუთრების წინააღმდეგ“, გამომცემლობა „იურისტების სამყარო“, 2024. აბზ. 334-335.

³⁸ მჭედლიშვილი-ჰედრიხი, ქ., „სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის გამოვლინების ცალკეული ფორმები“, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2011. აბზ. 424.

დანაშაულის ჩადენის შესახებ წინადადება უნდა იყოს კონკრეტული.³⁹ ის რომ, ერთი პირი მეორეს გაანდობს რაღაც ინფორმაციას და შემდეგ, გაბრაზების საფუძველზე ეს მეორე პირი სხვას მოკლავს, აშკარად არ ჯდება წაქეზების დეფინიციაში. მაშასადამე, გაყალბებული ვიდეოს ავტორი საერთოდ ვერ დაისჯება. სწორედ ამიტომ არის სასურველი, რომ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილში, გერმანიის სისხლის სამართლის კოდექსის 201a პარაგრაფის მსგავსი შემადგენლობის არსებობა, რათა მსხვერპლის, ამ კონკრეტულ შემთხვევაში, ღირსება და პირადი ცხოვრება მაინც იყოს დაცული და ყალბი ვიდეოს გამავრცელებლის დასჯა მოხდეს.

ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებით, სხვისი შეცდომაში შეყვანის ჭრილში, რელევანტურია საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 180-ე მუხლიც - თაღლითობა. თაღლითობის ჩამდენი, მოტყუების გზით, ეუფლება სხვის ქონებას. მსხვერპლი, ამ დროს თავისივე შეცდომიდან გამომდინარე, საკუთარი ნებით გადასცემს დამნაშავეს ნივთს ან ქონებრივ უფლებას, ვინაიდან მას სჯერა დაპირების.⁴⁰ მართალია, ინტერნეტ-თაღლითობები ისედაც გავრცელებულია, მაგრამ Deep Fake კონტენტის გამოყენებით ეს პროცესი, სამწუხაროდ, კიდევ უფრო გამარტივდება. დამნაშავეს შეუძლია, უფრო სწრაფად შექმნას, მაგალითად, ტანსაცმლის გასაყიდი საიტი და ამ გზით დაეუფლოს პოტენციური მყიდველების თანხებს, რომლებიც შეკვეთებს განათავსებენ. როდესაც პირი უშუალოდ თვითონ ეუფლება ამ თანხებს, მაშინ ის, როგორც სსკ-ის 180-ე მუხლის ამსრულებელი, ისე დაისჯება. მაგრამ თუ ის სხვა პირს დაუმზადებს აღნიშნულ საიტს და შემდგომ პროცესებში არ იქნება ჩართული, ეს მოგვცემს თაღლითობაში თანამონაწილეობის, კერძოდ დახმარების შემადგენლობას.

თაღლითობასთან მიმართებით საინტერესოა ინტერნეტ-მაღაზიების ონლაინ-გვერდებზე გაყალბებული შეფასებების გამოყენებაც. კერძოდ, საუბარია ვითომ მყიდველების მიერ დატოვებულ დადებით შეფასებებზე ამა თუ იმ პროდუქტთან მიმართებით, მაშინ, როდესაც ეს პროდუქტი ბევრად უფრო დაბალი ხარისხისაა. პრაქტიკაში, ასეთი შეფასებები მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს მყიდველის მიერ გადაწყვეტილების მიღების პროცესზე.⁴¹ როდესაც კონკრეტული ონლაინ-მაღაზია, თავისი პროდუქციის გასაყიდად, მიზანმიმართულად იყენებს ხელოვნურად შექმნილ ისეთ შეფასებებს, რომლებსაც რეალური ადამიანები საერთოდ არ წერენ და ეს ხელოვნური ინტელექტს მიერაა გენერირებული, გვექნება თაღლითობის (სსკ მუხ. 180) ან მომხმარებლის მოტყუების შემადგენლობა (სსკ მუხ. 219).

დასჯადობის საპირისპირო არგუმენტად შესაძლოა გვეფიქრა იმაზე, რომ ინტერნეტ-მომხმარებლების დიდმა ნაწილმა ისედაც იცის ონლაინ-მაღაზიების გვერდებზე, გარკვეული დოზით, ყალბი შეფასებების არსებობის თაობაზე და შესაბამისად, ისინი გაცნობიერებულ რისკზე მიდიან, ანუ არ ტყუვდებიან. მაგრამ, ეს მიდგომა არ იქნებოდა სწორი. კონკრეტულად არცერთი კლიენტი არ ფიქრობს იმაზე, რომ მას ატყუებენ.⁴² ის მხოლოდ აბსტრაქტულად უშვებს არასწორი შეფასებების არსებობას ონლაინ-მაღაზიის ვებ-გვერდზე. პროდუქტის თავისთვის შეძენისას კი ის უფრო ნდობის ფაქტორით მოქმედებს.

³⁹ თოდუა, ნ., წიგნში ავტორთა კოლექტივი, რედაქტორები თოდუა, ნ., ივანიძე, მ., ტურავა, მ., „სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, კომენტარი“, ტ. 2, გამომცემლობა „კალმოსანი“, 2021. 390.

⁴⁰ ჯიშკარიანი, ზ., „სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, დანაშაული საკუთრების წინააღმდეგ“, გამომცემლობა „იურისტების სამყარო“, 2024. აბზ. 270.

⁴¹ Heinelt, C., „Sind Fake-Bewertungen strafbar?“

Strafbarkeit fingierter Kundenbewertungen aus Sicht der Ersteller und der Betreiber von Bewertungsplattformen“, „Zeitschrift für das Recht der Digitalisierung, Datenwirtschaft und IT“, 2022. გვ. 857.

⁴² შეად. იქვე, 858.

დასჯადობის უარყოფის შემთხვევაში, მომხმარებლის საკუთრება, დიდწილად დაუცველი დარჩებოდა, რაც აცდენილი იქნებოდა თანამედროვე რეალობას, ვინაიდან, ყიდვა-გაყიდვის ტრანზაქციები, სულ უფრო მზარდი ოდენობით, ონლაინ ხორციელდება, რაც სისხლის სამართლის რეგულირების მიღმა დარჩებოდა.

ყალბი შეფასებების საკითხი არ უნდა აგვერიოს პროდუქციის რეკლამაში, რომლის თვისებებიც სწორად არის წარმოჩენილი, მაგრამ ამისათვის გამოყენებულია ხელოვნური ინტელექტით შექმნილი Fake ვიდეო ადამიანების მონაწილეობით და რომელშიც ეს ხელოვნურად შექმნილი პირები ხაზს უსვამენ პროდუქციის ცალკეულ თვისებებს, რათა მიიზიდონ მყიდველები. ამ შემთხვევაში, მყიდველის შეცდომაში შეყვანა არ ხდება. მას სწორი ინფორმაცია მიეწოდება და მის მიერ თანხის გადახდა ამა თუ იმ პროდუქტის შესაძენად არ იქნება დაფუძნებული შეცდომაზე.

გაყალბებული შეფასებების გამოყენება ხდება ასევე კონკურენტი კომპანიების იმიჯის შესაღახადაც. ეს ბევრ სფეროზე შეიძლება გავრცელდეს, დაწყებული სხვისი ხელოვნების ნაწარმოებების Fake ნეგატიური შეფასებების გავრცელებით, დამთავრებული კოსმეტიკური ან სხვა საშუალებების სახელის გატეხვით. მსგავს ქმედებს სხვადასხვაგვარი მოტივი შეიძლება ქონდეს. მაგალითად, სხვაზე უბრალოდ შურისძიება, კონკურენტი კომპანიის გაკოტრება და ა.შ. ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებით ბევრად უფრო დამაჯერებელი, სხვისი ნაწარმოების ან პროდუქტის შემლახავი ინფორმაციის გავრცელება არის შესაძლებელი.

დაისჯება თუ არა მსგავსი ქმედებები ქართული სისხლის სამართლის კოდექსით? ზოგადად, ცილისწამების ან შეურაცხყოფის სისხლისსამართლებრივ დასჯადობას, ობიექტური მიზეზებიდან გამომდინარე, ქართული კანონმდებლობა არ იცნობს. ახალი დემოკრატიის ჩამოყალიბების პროცესში მყოფ სასამართლო სისტემაში არსებობს სერიოზული რისკები ასეთი შემადგენლობების ბოროტად გამოყენების (მაგალითად, როდესაც მაღალი თანამდებობის პირს კორუფციაში დასდებენ ბრალს და ის ცილისწამების გამო სხვის სისხლისსამართლებრივად დასჯას მოითხოვს თავისი გავლენების გამოყენებით). 2004 წელს, კანონმდებლობაში შესული ცვლილებების გათვალისწინებით, ცილისწამების დეკრიმინალიზაცია მოხდა. აღნიშნულის საფუძველზე იგი მოწესრიგდა „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“ საქართველოს კანონში, რაც თავის მხრივ, ავტომატურად დაექვემდებარა სამოქალაქო წესით დავათა განხილვას.⁴³ მაშასადამე, ქართული კანონმდებლობა ცილისწამებას, ისევე როგორც არაქონებრივ უფლებათა დაცვის რიგ შემთხვევებს, კერძო სამართალში მოიაზრებს და უფლების დაცვის ერთადერთი გზაც სასამართლოსთვის მიმართვის შესაძლებლობაა.⁴⁴ შესაბამისად, რეპუტაციული ზიანის მიყენებისას, რჩება, სამოქალაქოსამართლებრივი - მორალური და ქონებრივი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის გზა. ამ შემთხვევაში, მოსარჩელის მტკიცების ტვირთია, ქონებრივი ზიანი მიაღება მას, თუ არაქონებრივი.⁴⁵

სამოქალაქოსამართლებრივი გზის გარდა, საინტერესოა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 286² მუხლი, რომელიც ყალბი კომპიუტერული მონაცემის შექმნას ეხება. ნორმა გვეუბნება, რომ დასჯადია კომპიუტერული მონაცემის უნებართვო ჩასმით, წაშლით, შეცვლით ან დაფარვით ყალბი ოფიციალური კომპიუტერული მონაცემის მიღება მისი

⁴³ ჯორბენაძე, ს., „სოციალურ მედიაში განხორციელებული ცილისწამება და უფლების დაცვის საშუალებები ქართულ სასამართლო პრაქტიკაში“, კრებულში ჯიშკარიანი, ბ., ვასმერი, მ. (რედაქტორები), „სისხლის სამართალი და ადამიანის უფლებები“, გამომცემლობა „იურისტების სამყარო“, 2023. გვ. 91.

⁴⁴ იქვე, 88.

⁴⁵ იქვე, 95.

ნამდვილ/უტყუარ მონაცემად გასაღების ან/და გამოყენების მიზნით, გასაღება ან/და გამოყენება. ეს მუხლი სისხლის სამართლის კოდექსში, 2021 წელს განხორციელებული ცვლილების შედეგად გაჩნდა და საკმაოდ ფართოდ არის ჩამოყალიბებული, რაც ნორმის განსაზღვრულობის თვალსაზრისით ისედაც პრობლემატურია.

მიუხედავად ნორმის ასეთი ზოგადი შინაარსისა, ის არ მოიცავს ჩვენს მიერ ზემოთ განხილული, სხვისი სახელის ან პროდუქციის შემლახავი ანტირეკლამის შემთხვევებს. ამის თქმის საფუძველს კანონპროექტის განმარტებითი ბარათიც იძლევა, რომელშიც არსად არის ნახსენები ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებით Fake გამოსახულების შექმნა. თავის დროზე განხორციელებული ცვლილებების სულისკვეთება სულ სხვა იყო და ემსახურებოდა სხვისი საკუთრების დაცვის ეფექტურობას კომპიუტერული სისტემების გამოყენების გზით (მაგ. კომპიუტერული თაღლითობა).⁴⁶

გარდა ამისა, ნორმის ახლებურად განმარტების შემთხვევაში, რითაც მოხდებოდა ანტირეკლამის სისხლისსამართლებრივად დასჯა, მოხდებოდა სისტემური წინააღმდეგობის წარმოქმნა სისხლის სამართლის კოდექსის შიგნითვე, ვინაიდან, როგორც უკვე ზემოთ აღვნიშნეთ, თავის დროზე, ცილისწამების დასჯადობის გაუქმების სამართლებრივ-პოლიტიკური გადაწყვეტილება იქნა მიღებული. შესაბამისად, ნორმის ფართოდ განმარტების გზით ხელოვნურად გაყალბებული ვიდეოს ან სხვა კონტენტის გამოყენებით ცილისწამება ვერ გახდება დანაშაული. ამას შესაბამისი საკანონმდებლო ცვლილებები დაჭირდებოდა და არა უბრალოდ სასამართლო პრაქტიკის შეცვლა. სხვა შემთხვევაში მივიღებდით უცნაურ სურათს - დასჯადი იქნებოდა კომპიუტერული მანიპულაციების გზით ცილისწამება 286² მუხლზე დაყრდნობით, ხოლო სხვა მეთოდების გამოყენებით კი - არა, რაც ვერანაირად ვერ ჩაჯდებოდა ერთიანი სისხლისსამართლებრივი პოლიტიკის ლოგიკაში.

ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებით ჩადენილი შესაძლო დანაშაულების უფრო ფართო სპექტრს მოიცავს, ვიდრე ეს მხოლოდ ადამიანის პირადი ცხოვრება, მისი ინტიმური სფერო, ღირსება ან თუნდაც საკუთრებაა. მაგალითად, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 369¹ მუხლი ეხება სისხლის სამართლის საქმეზე მტკიცებულების ფალსიფიკაციას. ფალსიფიკაცია, რეალურად, მტკიცებულებების მანიპულირებაა, რის მეშვეობითაც პირი ცდილობს გარკვეული ზეგავლენის მოხდენას მართლმსაჯულების პროცესზე. მაშასადამე, ეს ნორმა ერთ კონკრეტული ინდივიდის კი არ იცავს, არამედ მთლიანად მართლმსაჯულების ინტერესებს.⁴⁷ ამ თვალსაზრისით, საქმეში ვიდეო მტკიცებულებების არსებობის შემთხვევაში, Deep fake მანიპულაცია არ არის გამორიცხული, რათა ჩანაწერში ასახული რეალური სურათი შეიცვალოს. გარდა ამისა, შესაძლოა, ვიდეო მტკიცებულება საერთოდ არც კი არსებობდეს, მაგრამ ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებით მისი შექმნა მოხდეს გამოძიების ან სასამართლოს შეცდომაში შესაყვანად.

მართალია, ასევე ტექნიკური საშუალებების გამოყენებით, ექსპერტიზის გზით, დიდი ალბათობით, მოხდება მსგავსი ფალსიფიცირებული მტკიცებულების გამოვლენა, მაგრამ სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის თვალსაზრისით, ეს არარელევანტურია. 369¹ მუხლით პასუხისმგებლობა მიცემას არ ჭირდება რამე კონკრეტული შედეგის დადგომა (შედეგარეშე დანაშაული).⁴⁸ მთავარია, რომ ვიდეოს მანიპულატორი მოქმედებდა

⁴⁶ დაწვრ. იხ. კანონპროექტის განმარტებითი ბარათი <https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/268580> [უ.გ. 22.02.2025].

⁴⁷ მამულაშვილი, გ. წიგნში ლეკვეიშვილი, მ., მამულაშვილი, გ., თოდუა, ნ., „სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი“, წ. 2, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2020. გვ. 541.

⁴⁸ იქვე, 541.

მტკიცებულების ფალსიფიკაციის განზრახვით. მიაღწია თუ არა მან საბოლოოდ მართლმსაჯულების შეცდომაში შეყვანის მიზანს, არ აქვს მნიშვნელობა. აღნიშნული მიდგომა თანაბრად ვრცელდება არა მხოლოდ სისხლის სამართლის საქმეებზე მტკიცებულების ფალსიფიკაციაზე, არამედ სამოქალაქო ან ადმინისტრაციულ საქმეებზეც (სსკ მუხ. 369).

კიდევ ერთი დანაშაულის ფორმა, რომელიც არა მხოლოდ ცალკეულ ინდივიდებს, არამედ მთლიანად სახელმწიფოსა და საზოგადოებას უქმნის საფრთხეს, არის ტერორიზმი. ამ ნაშრომში არ მოხდება ყველა ტერორისტული შემადგენლობის განხილვა ქართული კანონმდებლობიდან, მაგრამ სტატიის მიზნებისთვის, ხელოვნურ ინტელექტთან მიმართებაში განვიხილავთ ერთ-ერთ მათგანს - სსკ-ის 330¹ მუხლს, ტერორისტული საქმიანობის ან/და ტერორისტული ორგანიზაციის საჯაროდ მხარდაჭერა ან ტერორიზმისკენ საჯაროდ მოწოდება. უფრო კონკრეტულად, დასჯადია ტერორისტული საქმიანობის ან/და ტერორისტული ორგანიზაციის ზეპირად, წერილობით ან გამოხატვის სხვა საშუალებით საჯაროდ მხარდაჭერა, თუ ეს ქმნის ტერორისტული საქმიანობის განხორციელების აშკარა, პირდაპირ და არსებით საფრთხეს. ასევე, დასჯადია ტერორისტული საქმიანობის განხორციელებისაკენ ზეპირად, წერილობით ან გამოხატვის სხვა საშუალებით საჯაროდ მოწოდება ან ტერორისტული საქმიანობის განსახორციელებლად საქვეყნოდ ინფორმაციის გავრცელება, მიუხედავად იმისა, შეიცავს თუ არა იგი დანაშაულის ჩადენისაკენ პირდაპირ მოწოდებას, თუ ეს ქმნის ტერორისტული საქმიანობის განხორციელების აშკარა, პირდაპირ და არსებით საფრთხეს.

ამ მუხლის მოქმედების ქვეშ მოექცევა კონკრეტული პირის მიერ, ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებით შექმნილი Deep fake მასალების გავრცელება (ვიდეო, სურათები, აუდიო და ა.შ.), რომელიც ტერორიზმის მხარდასაჭერად ხორციელდება. არა აქვს მნიშვნელობა, უშუალოდ თვითონ იქნება აღნიშნულ მასალაში ეს პირი ასახულ თუ ის სხვა პირის გამოსახულებას გამოიყენებს მეტი ეფექტურობისთვის. უფრო კონკრეტული მაგალითი რომ წარმოვიდგინოთ: პირმა დაამზადა სიმულირებული ვიდეოჩანაწერი და მასში ტერორიზმის მხარდამჭერი ტექსტები „ათქმევინა“ საზოგადოებისთვის ცნობილ ხელოვანს. სინამდვილეში ამ ხელოვანს მსგავსი მოწოდება არასდროს გაუკეთებია. ეს ვიდეო სოციალურ ქსელებში ვირუსულად გავრცელდა და უამრავმა ადამიანმა ნახა. ეს ქმედება გამოიწვევს უშუალოდ გაყალბებული ვიდეოს შემქმნელის სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას, ხოლო ხელოვანი კი არ დაისჯება. ხოლო, თუ ორივე წინასწარ შეთანხმებულად, ერთიანი განზრახვით მოქმედებდა, მაშინ სურათი შეიცვლება და ორივე მიეცემა პასუხისგებაში.

რა სამართლებრივი შედეგები ემუქრება სხვა, ე.წ. მესამე პირებს, რომლებიც ამ ვიდეოს სოციალურ ქსელებში ან მოიწონებენ ან გადააზიარებენ. გაგვიჭირდება უბრალოდ პოსტის მოწონება ამსრულებლობად შევაფასოთ. ეს, განსხვავებით პოსტის შემქმნელის ქმედებისგან, არ არის საკმაო ინტენსივობის ქმედება და ვერ უქმნის აშკარა, პირდაპირ და არსებით საფრთხეს, რაც სსკ-ის 330¹ მუხლის, აუცილებელი ობიექტური წინაპირობაა. სოციალურ ქსელებში გაზიარებული ასეთი ვიდეოს მოწონებით მეორე პირი ვერ გადაიქცევა დანაშაულის ამსრულებლად. ის, თავისი ქმედებით, არავითარ ახალ საფრთხეს არ ქმნის. სიტუაცია იცვლება ტერორიზმის მხარდამჭერი ვიდეოს საკუთარ გვერდზე გაზიარების შემთხვევაში. ამ ქმედებით აღნიშნული მასალის დამატებით გავრცელება და პოტენციურად

იმ პირთათვის ხელმისაწვდომი ხდება, რომლებსაც გაზიარებამდე ვიდეო შეიძლება არც კი ენახათ.⁴⁹

იგივე მიდგომების გამოყენება შეიძლება სიმულაციით მოტივირებულ დანაშაულებთან მიმართებითაც. მაგალითად, ასეთია სსკ-ის 142¹ მუხლით დასჯადი რასობრივი დისკრიმინაცია, ესე იგი ქმედება, ჩადენილი ეროვნული ან რასობრივი მტრობის ან განხეთქილების ჩამოგდების, ეროვნული პატივისა და ღირსების დამცირების მიზნით, აგრეთვე რასის, კანის ფერის, ეროვნული ან ეთნიკური კუთვნილების ნიშნით ადამიანის უფლებების პირდაპირი ან არაპირდაპირი შეზღუდვა ანდა იმავე ნიშნით ადამიანისათვის უპირატესობის მინიჭება, რამაც არსებითად ხელყო მისი უფლება. კანონმდებელი არ აკონკრეტებს დანაშაულის ჩადენის ხერხებს.⁵⁰ შესაბამისად, სრულად შესაძლებელია სოციალური ქსელების მეშვეობით, ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებით შექმნილი ვიდეოს ან სხვა მასალის გამოყენებით, რასობრივი დისკრიმინაციის ჩადენა.⁵¹

4. ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2024 წლის 14 მაისის დირექტივა ქალთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ და ქართული სისხლის სამართალი

ევროპარლამენტისა და საბჭოს მიერ გამოცემული აღნიშნული დირექტივა⁵² მნიშვნელოვანია ქართული სისხლის სამართლის კანონმდებლობისთვისაც, ვინაიდან, უკვე დიდი ხანია, მიმდინარეობს ქართული სისხლის სამართლის ევროპეიზაცია და მისი ცალკეული ნორმების ევროკავშირის დირექტივების შესაბამისად მოდიფიცირება. საქართველოს, როგორც დამოუკიდებელი სახელმწიფოს მხრიდან, ევროგაერთიანებასთან თანამშრომლობა, 1996 წელს დაიწყო პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შესახებ შეთანხმების დადებით, რაც 2016 წელს უკვე ასოცირების შეთანხმებით დაგვირგვინდა.⁵³ საქართველოსა და ევროგაერთიანებას შორის არსებულ სხვადასხვა ხელშეკრულებაზე აქ არ გავამახვილებთ ყურადღებას, თუმცა, მთლიანობაში, ევროკავშირის ფარგლებში გამოცემული, სისხლისსამართლებრივი შინაარსის დირექტივების იმპლემენტაცია უწყვეტად ხდებოდა შიდასახელმწიფოებრივ სამართალში. შესაბამისად, საქართველოშიც დადგება ქალთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ დირექტივის იმპლემენტაციის საკითხიც.

აღნიშნული სტატიის მიზანი არ არის ამ დირექტივის სრული ანალიზი, ამიტომ, მოკლედ შევეხებით იმ ცალკეულ ქმედებებს, რომლებიც ევროკავშირის წევრ სახელმწიფოებში და მათ შორის, პარტნიორობიდან გამომდინარე, საქართველოშიც, სისხლის სამართლის კანონმდებლობებში უნდა იქნას ასახული. ესენია: ქალის სასქესო ორგანოების დასახიჩრება (დირექტივის მუხ. 3), ქორწინების იძულება (მუხ. 4), ინტიმური სურათების ან სხვა მსგავსი

⁴⁹ შეად. ჯიშკარიანი, ბ., „სოციალური ქსელები, როგორც გამოწვევა სისხლის სამართალში“, 4/80 ჟურნალი „მართლმსაჯულება და კანონი“, 2023. გვ. 75.

⁵⁰ წიქარიშვილი, კ., წიგნში დვალაძე, ი., ხარანაული, ლ., თუმანიშვილი, გ., წიქარიშვილი, კ., „ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულები საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მიხედვით“, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2019. 42.

⁵¹ შეად. ჯიშკარიანი, ბ., „სოციალური ქსელები, როგორც გამოწვევა სისხლის სამართალში“, 4/80 ჟურნალი „მართლმსაჯულება და კანონი“, 2023. გვ. 78.

⁵² ABl. L 2024/1385, 24.05.2024, გვ. 1.

⁵³ ჯიშკარიანი, ბ., „ევროპული სისხლის სამართალი ევროკავშირის ფარგლებში“, გამომცემლობა „იურისტების სამყარო“, 2018. გვ. 20-21.

მასალების უნებართვოდ გავრცელება (მუხ. 5), კიბერ-ადევნება (მუხ. 6), კიბერ-მოზინგი (მუხ. 7), სიძულვილისა და ძალადობისკენ მოწოდება ინტერნეტში (მუხ. 8).

ქალთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის პრევენციისა და აღკვეთის შესახებ ევროპის საბჭოს 2011 წლის 11 მაისის კონვენციიდან (სტამბულის კონვენცია) გამომდინარე, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი ისედაც შეიცავს უკვე ქალის სასქესო ორგანოების დასახიჩრებისა (მუხ. 133²) და ქორწინების იძულების შემადგენლობებს (მუხ. 150¹).⁵⁴ მაგრამ სხვისი გამოსახულების შემცველი მასალების გავრცელებასთან ან მანიპულაციებთან მიმართებაში, როგორც უკვე სტატიის წინა ნაწილებშიც აღვნიშნეთ, მნიშვნელოვანი დეფიციტები აღინიშნება ქართულ სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში. მაგალითად, დირექტივის მეხუთე მუხლის პირველი ნაწილი „b“ პუნქტი მოითხოვს შემდეგი ქმედებების დასჯადობას: სურათების, ვიდეოების ან მსგავსი მასალის დამზადება, მანიპულირება ან შეცვლა, რომელიც ქმნის შთაბეჭდილებას, რომ პირი მონაწილეობს აშკარა სექსუალურ აქტივობებში და შემდგომ მათი საჯაროდ გავრცელება საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების საშუალებით, შესაბამისი პირის თანხმობის გარეშე, თუ ასეთი ქმედებები სავარაუდოდ გამოიწვევს ამ პირისთვის სერიოზულ ზიანს. მაშასადამე, თუ კვლავ გაგრძელდება ევროკავშირთან მჭიდრო სამართლებრივი თანამშრომლობა, საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობაშიც უნდა აისახოს ეს ქმედებები, როგორც დანაშაულები.

დირექტივა კიდევ უფრო შორს მიდის და აღნიშნული ქმედებებით დამუქრებასაც კი დანაშაულად მიიჩნევს, რათა ამის საფუძველზე, მსხვერპლი აიძულოს, განახორციელოს ან თავი შეიკავოს რამე ქმედებისგან (მუხ. 5, ნაწ. 1 პუნქტი „c“). იძულების მსგავსი შემადგენლობა, სპეციალური მუხლის სახით, უცნობია ქართული კანონმდებლობისთვის. მაგრამ, დასჯადია ამ ხერხით ქონების გამოძალვა ან ქორწინების იძულება. ასევე, რელევანტური იქნება სსკ-ის 151-ე მუხლი, იძულების ზოგადი შემადგენლობა. შესაბამისად, ამ მხრივ, მნიშვნელოვანი აცდენა არ წარმოიქმნება ქართულ და ევროპულ დათქმებს შორის.

ასევე, დირექტივის მეშვიდე მუხლის „a“ ქვეპუნქტით, დასჯადი უნდა იყოს პირის მიმართ საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების გამოყენებით განხორციელებული განმეორებითი ან მუდმივი მუქარა, სულ მცირე მაშინ, როდესაც ეს ქმედებები დაკავშირებულია დანაშაულის მუქარასთან და თუ ეს ქმედებები, სავარაუდოდ, გამოიწვევს პირის მხრიდან საკუთარი ან მასზე დამოკიდებული პირების უსაფრთხოების შესახებ სერიოზულ შიშს. დირექტივის შინაარსიდან გამომდინარე, შესაძლოა, ეს მუქარა, თუნდაც ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებული Deep Fake მასალებით მოხდეს. მართალია, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 151-ე მუხლიც ეხება მუქარას, მაგრამ მისი ობიექტური შემადგენლობა საკმაოდ ვიწროდ არის ჩამოყალიბებული და მოიცავს მხოლოდ სიცოცხლის მოსპობის, ჯანმრთელობის დაზიანების ანდა ქონების განადგურების მუქარას. სხვა სამართლებრივი სიკეთის წინააღმდეგ მიმართული მუქარა კი დაუსჯელი რჩება. ევროკავშირის დირექტივა კი ბევრად უფრო ფართოდ არის ჩამოყალიბებული და ქართული კანონმდებლობაც ამ მხრივ ახლებურად იქნება გასააზრებელი.

⁵⁴ დაწვრ. იხ. ჯიშკარიანი, ბ., „სტამბულის კონვენცია და მისი გავლენები ქართულ სისხლის სამართალზე“, კრებულში ჯიშკარიანი, ბ. და ვასმერი, მ. (რედაქტორები), „სისხლის სამართალი და ადამიანის უფლებები“, „საქართველოს უნივერსიტეტის გამომცემლობა“, 2019. გვ. 44.

დასკვნა

მთლიანობაში, მოკლედ რომ შევაფასოთ არსებული სურათი, ქართული სისხლის სამართლის კანონმდებლობა, თანამედროვე ტექნოლოგიებთან მიმართებაში, ახლებურ გააზრებას მოითხოვს საკანონმდებლო ცვლილებები თუ არსებული ნორმების ახლებური გააზრების სახით. თუმცა, აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ ეს არ არის მხოლოდ ჩვენი კანონმდებლობისთვის დამახასიათებელი ხარვეზი, ვინაიდან, ახალი ტექნოლოგიები, განსაკუთრებით, ხელოვნური ინტელექტი მთელს მსოფლიოს აყენებს ახალი გამოწვევების წინაშე. სულ მცირე, ევროკავშირის წინაშე აღებული ვალდებულებებიდან გამომდინარე, საქართველოში დადგება შესაბამისი საკანონმდებლო ცვლილებების განხორციელების აუცილებლობა. თუმცა, ამ ვალდებულების გარეშე, ცხადია, რომ ადამიანების ისეთი მნიშვნელოვანი სამართლებრივი სიკეთეები, როგორიცაა პირადი ავტონომია, ღირსება და ქმედების თავისუფლება, კიდევ უფრო დაუცველი რჩება ხელოვნურად მანიპულირებული მასალების კიდევ უფრო მარტივად ბოროტად გამოყენების შესაძლებლობის პირობებში.

ბიბლიოგრაფია

1. ავტორთა კოლექტივი, რედაქტორები თოდუა, ნონა, ივანიძე, მაია, ტურავა, მერაბ, სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, კომენტარი (ტომი 2), თბილისი, გამომცემლობა „კალმოსანი“, 2021;
2. დვალაძე, ირაკლი, ხარანაული, ლევან, თუმანიშვილი, გიორგი, წიქარიშვილი, კახა, ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულები საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მიხედვით, თბილისი, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2019;
3. კორნელიუხი, კაი, ხელოვნური ინტელექტის სისხლისსამართლებრივი გამოწვევები, კრებულში ჯიშკარიანი, ბაჩანა, ვასმერი, მარტინ (რედაქტორები), სისხლის სამართალი და ადამიანის უფლებები, თბილისი, გამომცემლობა „იურისტების სამყარო“, 2024;
4. ლეკვეიშვილი, მზია, მამულაშვილი, გოჩა, თოდუა, ნონა, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი (წიგნი 1, ნაწილი მეორე), თბილისი, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2023;
5. ლეკვეიშვილი, მზია, მამულაშვილი, გოჩა, თოდუა, ნონა, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, (წიგნი 2), თბილისი, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2020;
6. მჭედლიშვილი-ჭედრიხი, ქეთევან, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის გამოვლინების ცალკეული ფორმები, თბილისი, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2011;
7. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება №1/8/926, საქმეზე გიორგი ლოგუა საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ - <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/5609438?publication=0#DOCUMENT:1> [უკანასკნელად გადამოწმდა 18.02.2025];
8. ლოლაძე, ბესიკ, ფირცხალაშვილი, ანა, ძირითადი უფლებები, თბილისი, გამომცემლობა „ფორმა“, 2023;
9. ჯორბენაძე, სერგი, სოციალურ მედიაში განხორციელებული ცილისწამება და უფლების დაცვის საშუალებები ქართულ სასამართლო პრაქტიკაში, კრებულში ჯიშკარიანი, ბაჩანა, ვასმერი, მარტინ (რედაქტორები), სისხლის სამართალი და ადამიანის უფლებები, თბილისი, გამომცემლობა „იურისტების სამყარო“, 2023;
10. ჯიშკარიანი, ბაჩანა, სტამბულის კონვენცია და მისი გავლენები ქართულ სისხლის სამართალზე, კრებულში ჯიშკარიანი, ბაჩანა, ვასმერი, მარტინ (რედაქტორები), სისხლის სამართალი და ადამიანის უფლებები, თბილისი, „საქართველოს უნივერსიტეტის გამომცემლობა“, 2019;
11. ჯიშკარიანი, ბაჩანა, სოციალური ქსელები, როგორც გამოწვევა სისხლის სამართალში, ჟურნალი მართლმსაჯულება და კანონი, #4(80), 2023;
12. ჯიშკარიანი, ბაჩანა, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, დანაშაული საკუთრების წინააღმდეგ, თბილისი, გამომცემლობა „იურისტების სამყარო“, 2024;
13. ჯიშკარიანი, ბაჩანა, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ, თბილისი, გამომცემლობა „იურისტების სამყარო“, 2022;
14. ჯიშკარიანი, ბაჩანა, „ადევნება ქართულ სისხლის სამართალში“, კრებულში ჯიშკარიანი, ბაჩანა, ვასმერი, მარტინ (რედაქტორები), სისხლის სამართალი და ადამიანის უფლებები, თბილისი, გამომცემლობა „იურისტების სამყარო“ 2023;
15. ჯიშკარიანი, ბაჩანა, ევროპული სისხლის სამართალი ევროკავშირის ფარგლებში, თბილისი, გამომცემლობა „იურისტების სამყარო“, 2018;
16. Busche, Daniel, Einführung in die Rechtsfragen der künstlichen Intelligenz, ჟურნალი Juristische Ausbildung, 2023;

17. Eisele Jörg, Duman, Irmak, Criminal Liability of Deepfake Pornography under Turkish and German Criminal Law, *ჟურნალი Zeitschrift für Internationale Strafrechtswissenschaft*, #1, 2025;
18. Heinelt, Christian, Sind Fake-Bewertungen strafbar? Strafbarkeit fingierter Kundenbewertungen aus Sicht der Ersteller und der Betreiber von Bewertungsplattformen, *ჟურნალი Zeitschrift für das Recht der Digitalisierung, Datenwirtschaft und IT*, 2022;
19. Lackner, Karl, Kühl, Kristian, Heger, Martin, StGB, მიუნხენი, „ბეკის გამომცემლობა“, 2023;
20. Lantwin, Tobias, Strafrechtliche Bekämpfung missbräuchlicher Deep Fakes, *ჟურნალი Zeitschrift für das Recht der Digitalisierung, Datenwirtschaft und IT*, 2020;
21. Rößling, Fabian, Regulierung von Deep Fakes. Manipulierte Medien in AI Act, DS-GVO und allgemeinem Persönlichkeitsrecht, *ჟურნალი Zeitschrift für Digitalisierung und Recht*, 2024;
22. Satzger, Helmut, Schluckebier, Wilhelm, Werner, Raik, (რედაქტორები), StGB Kommentar, კიოლნი, „კარლ ჰეიმანის გამომცემლობა“, 2024;
23. Schönke, Adolf, Schröder, Horst, Strafgesetzbuch, მიუნხენი, „ბეკის გამომცემლობა“, 2019;
24. Steege, Hans, Haftung für Künstliche Intelligenz im Straßenverkehr, *ჟურნალი Straßenverkehrsrecht*, 2023;
25. Thiel, Markus, „Deepfakes“ – Sehen heißt glauben? *ჟურნალი Zeitschrift für Rechtspolitik*, 2021;
26. Tilson, Luke B., Eichinger, David, KI-generierte Deepfakes und ihre Gefahr für Kapitalmärkte, *ჟურნალი Zeitschrift für Bank und Kapitalmarktrecht*, 2024;
27. v. Heintschel-Heinegg, Bernd, Kudlich, Hans, BeckOK StGB, 64. Edition, მიუნხენი, „ბეკის გამომცემლობა“, 2025;
28. Waxnegger, Kerstin, Künstliche Intelligenz und Strafrecht, ვენა, გამომცემლობა „Österreich“, 2024;
29. Weber, Klaus (რედაქტორი), Weber Kompakt, Rechtswörterbuch, მიუნხენი, „ბეკის გამომცემლობა“, 2024.